

Kulttuuriympäristöstrategian koordinaatioryhmä

14.1.2020

## Kulttuuriympäristöstrategian koordinaatioryhmän toimintakertomus 2019

### 1. Kulttuuriympäristöstrategia ja sen toteuttaminen

Valtakunnallinen [Kulttuuriympäristöstrategia 2014 – 2020](#) hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä 20.3.2014. Strategiaa täsmentävä [Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana - Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma 2014 – 2020](#) valmistui keväällä 2015.

Strategian toimeenpanoa on vuodesta 2016 edistänyt Museoviraston, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä ympäristöministeriön edustajista koostuva Kulttuuriympäristöstrategian koordinaatioryhmä. Ryhmä laatii toimeenpanon edistymisestä vuosittain toimintakertomuksen.

### 2. Toimeenpanon edistyminen vuonna 2019

Strategian toimeenpanon toiseksi viimeinen vuosi eteni pitkälti koordinaatioryhmän tekemän toimintasuunnitelman mukaisesti. Koordinaatioryhmä käynnisti strategian arvioinnin suunnittelun. Seuraavassa esitellään strategian toimeenpanoon liittyviä muita merkittävimpiä toimia vuodelta 2019 Kulttuuriympäristöstrategian teemojen ja toimenpide-ehdotusten mukaan jaoteltuna.

Kaikkia tässä toimintakertomuksessa mainittuja toimenpiteitä ei ole käynnistetty strategian toimeenpanosta johtuen, mutta ne toteuttavat strategian tavoitteita ja on haluttu tästä syystä nostaa esiin. Koordinaatioryhmän toimintasuunnitelmaa vastaavat tekstiosiot on toimintakertomuksessa korostettu isolla alkukirjaimella.

#### 2.1. Kulttuuriympäristö tukee kestävästä kehitystä

**Y**mpäristöministeriön tilaama [Energiatehokkuuden parantaminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjaushankkeissa](#) –opas julkistettiin tammikuussa. Oppaassa esitetään viiden esimerkin kautta, miten energiatehokkuutta voi parantaa vaalien samalla rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja. Opasta on esitelty eri foorumeilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä ympäristöministeriö toteuttivat esiselvityksen Paimion parantolan omistajuuden ja hallinnonin järjestämisestä sekä tämän pohjalta edistivät yhdessä sidosryhmien kanssa Paimion parantola -säätiön perustamista.

Tyhjilleen jäävät ja vajaakäyttöiset tilat ovat ilmastokriisin vuoksi nousseet keskeiseksi teemaksi ja ovat olleet esillä mm. Arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmatyössä.

*Toimenpide 1. Tuetaan ja kehitetään ratkaisuja, joilla kulttuuriympäristön hoidon ja kestävä käytön avulla voidaan vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen.*

*Toimenpide 2. Luodaan edellytyksiä tyhjilleen jäävien rakennusten ja ympäristöjen väliaikaiselle käytölle sekä rakennuskannan innovatiiviselle uusiokäytölle.*

## 2.2. Taloudelliset resurssit ovat riittävät ja oikein suunnatut

Ympäristöministeriön tilaama kartoitus [Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten jakamien rakennusperinnön hoidon avustusten ja Museoviraston jakamien rakennusperinnön entisöintiavustusten vaikutuksista](#) julkistettiin tammikuussa. Selvitys osoittaa, että rakennusperintöavustuksilla on laajoja myönteisiä vaikutuksia.

*Toimenpide 5.  
Kehitetään kulttuuriympäristön  
hyvää hoitoa tukevia  
taloudellisia kannustimia ja  
avustusmenettelyjä.*

## 2.3. Kulttuuriympäristölainsäädäntö ja sen soveltaminen on laadukasta

Toimintasuunnitelmansa mukaisesti koordinaatioryhmän tahot pyrkivät huolehtimaan kulttuuriympäristöä koskevan sääntelyn huomioimisesta maankäyttö- ja rakennuslain uudistusprosessissa mm. osallistumalla aktiivisesti rajapintajaoston työhön.

*Toimenpide 6.  
Turvataan kulttuuriympäristöjen  
arvot eri kaavatasoilla.*

Toimintasuunnitelman mukaisesti ympäristöministeriö jatkoi rakennusperintölain muutoksen valmistelua.

*Toimenpide 8. Laaditaan  
kulttuuriympäristöön liittyvien  
säännösten kokonaisarviointi ja  
uudistetaan tarvittaessa  
lainsäädäntöä.*

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Museovirasto valmistelivat museolain uudistuksen, joka astui voimaan 1.1.2020. Uudistetun museolain mukaan vastuumuseot korvaavat nykyisen maakunta- ja aluetaidemuseojärjestelmän sekä valtakunnallisen erikoismuseojärjestelmän.

## 2.4. Kulttuuriympäristön merkitys vahvistuu

Koordinaatioryhmän toimintasuunnitelman mukaisesti Museovirasto jatkoi [Rakennettu hyvinvointi -hankkeessa](#) modernin rakennetun ympäristön arvojen ja vaalimisen haasteiden tunnistamista. Vuoden 2019 teemahanke ”Kulttuurirakennukset – tiedon, taiteen ja viihteen tilat” tuotti tietoa kirjastojen, museoiden, teattereiden ja konserttisalien rakentamisesta kaikkialle maahan. Rakennustyyppitutkimukset tuovat esiin kulttuurirakennusten kehityksen, korkeatasoinen arkkitehtuurin, joka usein ulottuu ympäristöstä sisätilojen yksityiskohtiin saakka. 2000-luvulla korjaus- ja muutusrakentamisessa on tärkeää huomioida kulttuurirakennusten arvokkaat ominaisuudet. Valtakunnallisen kehityksen lisäksi julkaistaan onnistuneita esimerkkejä mm. kirjaston, teatterin, puutarhan ja julkisivuvalaistuksen korjauksista.

*Toimenpide 9.  
Lisätään tietoa nuoresta eli 1900-  
luvun puolivälin jälkeen  
syntyneestä kulttuuriympäristöstä  
suojelun, tutkimuksen,  
restauroinnin ja käytön tarpeisiin  
sekä kehitetään sen arvot  
säilyttäviä korjausmenetelmiä.*

Museovirasto jatkoi valtion toimijoiden verkostoitumisen edistämistä sekä kehitti edelleen yhteistyötään keskushallinnon virastojen ja liikelaitosten kanssa. Museovirasto muun muassa järjesti Senaatti-kiinteistöjen, Metsähallituksen ja Suomenlinnan hoitokunnan kanssa restauroinnin käytäntöjä ja toimintatapoja esittelevän Valtio restauroi! Restaurointien esittelypäivät -asiiantuntijatilaisuuden.

*Toimenpide 10.  
Kulttuurihistoriallisesti  
arvokkaita, valtion ja kuntien  
omistamia rakennuksia,  
kulttuurimaisia ja  
arkeologista kulttuuriperintöä  
vaalitaan ja hoidetaan niin, että  
ne välittävät tietoa vastuullisesta  
ja suunnitelmallisesta  
omistajuudesta.*

Opetus- ja kulttuuriministeriön johtama, eri hallinnonalojen yhteistyönä ohjaama, Lapin yliopiston vetämä konsortiohanke Kestävästi kasvavan matkailun monitieteiset mittarit kulttuuriympäristöissä hankkeen viimeistely ja tulosten julkistaminen siirtyivät vuoden 2020 alkupuolelle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä ympäristöministeriö sidosryhmineen jatkoivat hallinnonalojen keskinäistä yhteistyötä kulttuuriympäristömatkailuun liittyen.

Maisemien ja maisemanhoidon merkitystä on korostettu sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla muun muassa Euroopan neuvoston maisemayleissopimuksen yhteistyössä, Kansainväliseen maisemapäivään liittyvillä toimilla sekä Maa- ja kotitalousnaisten [Kylään maisemaan hankkeessa](#). Kotkan kansallinen kaupunkipuisto, joka oli vuonna 2018 valittu Suomen parhaaksi maisemahankkeeksi, sai kunniamaininnan Euroopan neuvoston maisemakilpailussa.

## 2.5. Kulttuuriympäristökasvatus lisää ymmärrystä ja arvostusta

Muun muassa Museovirasto, Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura, Maa- ja kotitalousnaisten keskus, ProAgria sekä useat muut kulttuuriympäristöalan toimijat tuottivat erilaisia kulttuuriympäristöteemaisia verkkoaineistoja kansalaisten, oppilaitosten ja muiden toimijoiden käyttöön.

Yhdistykset, museot ja monet muut toimijat järjestivät Suomessa [Euroopan kulttuuriympäristöpäiville](#) (European Heritage Days, EHD) 255 tapahtumakokonaisuutta, joihin liittyi 1169 eri kohdetta tai osatapahtumaa.

Suomen kulttuuriympäristöpäivien työryhmän kehittämä [Kulttuuriympäristön tekijät](#) -kilpailu toteutettiin kansainvälisenä European Heritage Makers Week -kilpailuna Euroopan neuvoston ja Euroopan komission EHD-ohjelman koordinoimana.

*Toimenpide 11. Kehitetään monimuotoista kulttuuriympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, toisen asteen koulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä sekä museoissa.*

## 2.6. Kulttuuriympäristöalan koulutus ja tutkimus on laadukasta ja riittävää

Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma sekä Kulttuuriympäristötutkimuksen seura ry julkaisivat [Kulttuuriympäristön asiantuntijan erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeen loppuraportin](#).

*Toimenpide 12. Vahvistetaan kulttuuriympäristölähtöistä perustutkintoon tähtäävää ja asiantuntijoiden täydennyskoulutusta.*

## 2.7. Hyvä hallinto, selkeä työnjako

Koordinaatioryhmän kokouksissa strategian tavoitteiden edistämisen mahdollisuuksista keskusteltiin sosiaali- ja terveysministeriön edustajien kanssa tammikuussa sekä työ- ja elinkeinoministeriön ja ympäristöministeriön kaupunkiohjelmista vastaavien kanssa toukokuussa. Kokouskeskustelujen lisäksi koordinaatioryhmän tahot kannustivat eri yhteyksissä sidosryhmiään strategian tavoitteiden edistämiseen.

*Toimenpide 14. Kukin ministeriö pyrkii omalla hallinnonalallaan edistämään kulttuuriympäristöstrategian tavoitteita ja niiden toteuttamista.*

**O**petus- ja kulttuuriministeriö toimeenpani yhteistyössä Museoviraston kanssa edellä kohdassa 2.3. mainitun museolain ja museoiden valtiosuusjärjestelmän uudistuksen. Muutoksen myötä koko maahan saadaan kattava alueellisten vastuumuseoiden palveluverkosto, joka huolehtii myös alueellisista kulttuuriympäristön asiantuntijatehtävistä. Uudistuksen yhteydessä kehitetään museoiden ja Museoviraston työnjakoa.

*Toimenpide 15. Selkiytetään valtionhallinnon sisäistä sekä valtionhallinnon, maakuntamuseoiden ja maakuntien liittojen välistä työnjakoa ja yhteistyötä kulttuuriympäristöasioissa. Arvioidaan kulttuuriympäristön viranomaispalveluiden alueellinen saatavuus eri puolilla maata.*

**O**petus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, Museovirasto ja Metsähallituksen luontopalvelut valmistelivat kansallisen maailmanperinnön aieluettelo. Päivitetty aieluettelo valmistuu vuonna 2020.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja ympäristöministeriö asettivat työryhmän laatimaan Suomelle uuden arkkitehtuuripoliittisen ohjelman. Kulttuuriympäristöstrategiaa on esitelty työryhmälle. Osana ohjelmatyötä on syksyllä 2019 järjestetty kaksi työpajaa. Ohjelman on määrä valmistua lokakuussa 2020.

Väylävirasto valmisteli perinneasioiden toimintalinjojaan ja etenemissuunnitelmaa sekä perusti kulttuuriperintöryhmän, jonka toimintaan osallistuvat keskeiset sidosryhmät.

## 2.8. Kansalaisten ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö on tuloksellista

Ympäristöministeriö kannusti yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen, Kotiseutuliiton ja Maa- ja kotitalousnaiset ry:n kanssa #arkimaisema -sosiaalisen median kampanjalla ja kuvakilpailuilla sekä opastetuilla maisemakävelyillä ihmisiä tarkkailemaan ja arvostamaan omaa ympäristöään. Toimet juhlistivat kansainvälistä maisemapäivää, jota vietetään vuosittain 20. lokakuuta.

*Toimenpide 17.  
Lisätään julkisen hallinnon,  
kansalaisten ja elinkeinoelämän  
toimijoiden välistä  
vuoropuhelua  
kulttuuriympäristöä koskevissa  
asioissa ja vahvistetaan siten eri  
tahojen keskinäistä ymmärrystä.*

Museovirasto osallistui Wikimedia Suomi ry:n yhteistyökumppanina Wiki Loves Monuments –valokuvauskilpailun Suomen osakilpailun järjestämiseen. Suomen osakilpailussa kuvattiin suojeltuja rakennuksia, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja ympäristöjä, maailmanperintökohteita ja arkeologisia kohteita. Vuoden 2019 teemana oli Pyhä paikka, jonka lisäksi Suomen osakilpailussa oli oma erillinen teemansa Kadonneet paikat ja rakennukset, jossa valokuvattiin toisintoja vanhoista valokuvista.

Museovirasto teki yhdessä sukeltajien kanssa tarkastussukelluksia sekä uusille että entuudestaan tunnetuille hylkykohteille. Uutena hylkytiedon jakamisen kanavana perustettiin sukeltajien kanssa Sipoosta löytyneelle 1800-luvun siipiraslaiva Dianalle Facebook-sivu, jolla voi sopia yhteisistä sukelluksista ja jakaa kuva-aineistoa. Lisäksi virasto avusti Suomen meriarkeologista seuraa Porkkalan hylkypuiston kehittämisessä ja osallistui seuran sukeltajasovelluksen ideoimiseen tiedon saamiseksi mm. hylkysukellusten määrästä ja hylkyissä tapahtuvista muutoksista. [BALTACAR-hankkeessa](#) järjestettiin Venemessuille hylkypuistoista kertova seminaari sekä messuosasto sukelluskohteista ja kutsuttiin sukeltajia testaamaan hankkeen puistokohteita. BalticRIM -hankkeessa kartoitettiin Metsähallituksen laatimalla nettikyselyllä mm. miten ja millä hylkyillä ihmiset sukeltavat, lempisukelluskohteita sekä kehittämistä vaativia kohteita.

## 2.9. Kulttuuriympäristötieto on riittävää ja laadukasta

Museovirasto jatkoi hankettaan, jossa kehitetään ja uudistetaan viraston tarjoamaa restauroinnin ja korjausrakentamisen neuvontaa ja ohjausta. Hankkeessa toteutettavan verkkosivuston on määrä valmistua vuonna 2020.

Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus käynnistivät hankkeen, jossa määritellään rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain mukaisiin suojeleusasioihin sähköinen rakennussuojeluprosessi ja mitä tietoja suojelluista kohteista valtakunnallisesti kerätään. Lisäksi suunnitellaan suojeltujen kohteiden tilan ja kehityksen seurantaa. Hankkeen pohjalta voidaan lähteä toteuttamaan varsinaista sähköistä rakennussuojeluprosessia. Hanke valmistuu kesään 2020 mennessä.

*Toimenpide 19.  
Lisätään kulttuuriympäristöä  
koskevan tiedon  
yhteentoimivuutta,  
saatavuutta, kattavuutta ja  
käytettävyyttä niin, että  
kansalaiset saavat helposti  
haluamaansa tietoa  
kulttuuriympäristöstä ja että  
tieto vastaa myös  
elinkeinoelämän tarpeisiin.  
Nopeutetaan  
kulttuuriympäristöä koskevan  
tiedon digitalisointia.*

Ympäristöministeriö ja Sanastokeskus toteuttivat sanastoprojektin, jossa laadittiin Rakennusperinnön suojelun käsitteitä -sanasto. Sanasto sisältää 23 rakennusperinnön suojeluun ja kulttuuriympäristöön liittyvää käsitettä, joille annetaan suomenkieliset termit ja käsitte kuvaukset sekä ruotsinkieliset termivastineet. Sanasto löytyy [yhteentoimivuusalustalta](#).

Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus toteuttivat hankkeen, jonka tavoitteena oli pysyvän rakennustunnuksen saaminen mahdollisimman monelle suojeltuun kohteeseen kuuluvalla rakennuksella. Pysyvä rakennustunnus on tiedon käytön ja yhteentoimivuuden kannalta tärkeää, ja edellytys tietoaisteistojen ja rekisterien yhdistelylle.

Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus yhteistyössä Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ELY-keskusten, Luonnonvarakeskus Luken ja Museoviraston kanssa käynnistivät hankkeen, jossa testataan ja kehitetään seurannan menetelmiä, erityisesti drone-kuvausten hyödyntämistä visuaalisessa ympäristön seurannassa. Vuonna 2020 valmistuvassa hankkeessa pyritään tuottamaan malli kustannustehokkaasta menetelmästä erilaisten kohteiden visuaalisen muutoksen seurantaan ja ohjeisto kuvausten toteuttamiseen.

Museovirasto tuotti [Suomen merellisen kulttuuriperinnön tilannekuvauksen](#) Suomen merialuesuunnittelun käyttöön.

Metsähallitus toteutti Valtion maa- ja vesialueiden kulttuuriperintötiedot avataan kaikille –hankkeen, jossa mm. parannettiin Metsähallituksen kulttuuriympäristötiedon laatua.

Väylävirasto toteutti ”Aikamatkalla Suomessa: liikenneväylien tarina” [tarinakartaston](#) ja saattoi loppuun monivuotisen sisävesien kulttuuriperinnön inventointihankkeensa.

Ympäristöministeriö, Museovirasto, Metsähallitus ja Väylävirasto valmistelivat Maisema vesirajassa – hanketta. Hankkeessa tuotetaan selvitys ja seminaari, joissa käsitellään Kulttuuriympäristöstrategian vedenalaisen ja rajaisen kulttuuriperinnön tavoitteiden toteutumista ja uusia avauksia.

**K**oordinaatioryhmän toimintasuunnitelman mukaisesti ympäristöministeriö edisti valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin viimeistelyä ja käynnisti perinnebiotooppien valtakunnallisen päivitys- ja täydennysinventoinnin, joka on tarkoitus saada valmiiksi vuoteen 2022 mennessä.

Museovirastossa jatkettiin Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset (VARK) - hanketta. Hankkeen tavoitteena on määrittää Manner-Suomen arkeologisten kohteiden arviointikriteerit, joiden perusteella voidaan valita valtakunnallisesti merkittävien kohteiden joukko, jonka valtioneuvosto voisi hyväksyä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaiseksi inventoinniksi.

*Toimenpide 20.*  
Yhdistetään valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaiset kulttuuriympäristön inventoinnit yhtenäiseksi valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen inventoinniksi, jota täydennetään tarvittavin osin erityisesti arkeologisen kulttuuriperinnön, kaupunkimaisemien ja perinnebiotooppien osalta.

### 3. Yhteenveto ja strategian toimeenpano jatkossa

Vuonna 2019 kulttuuriympäristöstrategian toimeenpano edistyi suunnitellusti. Useita strategian toimeenpanosuunnitelman toteutusehdotuksia edistettiin ja strategian koordinaatioryhmä toteutti vuoden 2019 toimintasuunnitelmansa mukaisia asioita.

Vuosina 2014-2019 strategian toimeenpano on edennyt usealla sektorilla hyvin. Erillisiä strategian vuoksi käynnistettyjä, toimeenpanosuunnitelmassa määritettyjä hankkeita on toteutettu runsaasti. Näiden lisäksi lukuisat eri toimijat toteuttavat strategian tavoitteita omassa toiminnassaan.

Toimeenpano jatkuu strategian viimeisenä vuonna koordinaatioryhmän laatiman toimintasuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2020 toteutettava strategian arviointityö luo suuntaviivoja tulevaisuuden kulttuuriympäristötyölle ja pohjaa Marinin hallitusohjelmaan kirjatun Kulttuuriperintöstrategian laadinnalle.